

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

*Lær af fortiden - Lev i nutiden
Virk for fremtiden*

Februar/marts 1984

Nr. 248 - 42. årgang.

Fastelavn er mit navn . . .

Fastelavnsløjer

Tegning fra 1884

Se også side 8.

**Medlemsblad for
Dansk Slægtsgaardsforening
oprettet 5. juli 1941**

Redaktion:

Hans Hviid, Fåredammen 11, 5300 Kerteminde,
telefon (09) 32 14 61.

**Kasserer, sekretær og
annonceekspedition:**

Fru Inger Hansen, Bjerggaardsvænget 9,
2840 Holte - Postgiro 808 31 42
Tlf. (02) 80 25 37) mellem kl. 17 og 19).

Slægtsgaardsarkivet:

Adresse: H. C. Andersens Boulevard 4,
(2. sal t.v.), 1533 København V, telefon (01) 11 67 20.
Arkivar Margrethe Ransy, telefon (01) 37 73 22.
Arkivaren træffes på arkivet tirsdag og onsdag kl. 14-16
eller efter aftale.

Genealog Bo Johansen træffes hver onsdag kl. 15—15.30.

Foreningens revision:

Gdr. Vagn Mathiasen, Langerød, Fredensborg
Økonomikonsulent Peter Schon Andersen,
Nordsjællands Landboforening, Hillerød.

Landsstyrelsen:

LANDSFORMAND: Gårdejer Jens P. Petersen, (R), Thyrasvej 7,
4100 Ringsted, tlf. (03) 61 00 23.

Næstformand: Gårdejer Holger Buch Juul,
Ribevej 13, Ødsted, 7100 Vejle, tlf. (05) 86 50 21.

Gårdejer Peder Møller Frifelt, Frifeltsgaard, 6870 Ølgod,
tlf. (05) 24 30 87.

Ovennævnte tre udgør bestyrelsens forretningsudvalg.

Gårdejer Jørgen Skoven, »Skoven«, Asdal, 9950 Hirtshals,
tlf. (08) 97 11 66.

Gårdejer Knud Raunkjær, Raunkjærgaard, Knudevej 3,
Lyhne, 6880 Tarm, tlf. (05) 25 00 11.

Gårdejer Peder Larsen, St. Engeborg, Ballingvej 5,
7800 Skive, tlf. (07) 52 24 85.

Gårdejer Poul Ipsen, Paradisgaarden, Ibsker, 3740 Svaneke,
tlf. (03) 99 65 35.

Gårdejer N. Sehested, Herredsvej 2B, Holmstol,
8883 Gjern, tlf. (06) 87 50 19.

Gårdejer Chr. Thyboe, Kirkemosegaard, 8991 Spenstrup,
tlf. (06) 47 70 87.

Gårdejer Vagn Mathiasen, Solgaard, Toeltvej 4, Langerød,
3480 Fredensborg, tlf. (02) 19 38 37.

Formand for arkivudvalget:

Gårdejer Frede Falk Rasmussen, Vestervang - Mørrebæk,
Tværvej 5, 4873 Væggerløse, tlf. (03) 87 73 57.

Gårdejer Thomas Dahlmann, Vandlingvej 122, Vandling,
6100 Haderslev, tlf. (04) 52 36 97.

Gårdejer Carl Martin Christensen, Badstrupvej 39, Badstrup,
5484 Uggerslev, tlf. (09) 85 11 74.

Gårdejer Meta Larsen, »Skovvang«, Præstøvej 107,
4640 Fakse, tlf. (03) 82 51 45.

Gårdejer Hans Peder Madsen, »Mariesminde«, Røjrupvej 41,
5550 Langeskov, tlf. (09) 97 23 21.

Proprietær Bent Bjergskov, Rosenlund, 5350 Rynkeby,
tlf. (09) 39 13 17.

Formand for bladudvalget.

Æresmedlem af landsstyrelsen.

Revisor Kr. Foged, København.
Æresmedlem af foreningen.

Det er arbejdstid og hverdag

Det parlamentariske Demokrati er et ypperligt redskab for meningsudveksling og lovgivningsinitiativer og politisk handlekraft. Det giver muligheder for at dreje eller fastholde linien i samfundsudviklingen, det sikrer vælgeren en chance for at holde fast på det opnåede eller for at kassere personer og partier. Det er det hidtil bedste system for folkevalgt indflydelse og for gruppemæssig dominans. Det hæver sig højt over alt det, der har autoritær smag og medfører tvang. Det giver lyst til personlig aktivitet, og skaber ringe der breder sig til gavn og glæde i forsamlinger, i hjem og hvor nyttig gerning gøres.

Det er folkestyret regnet med guldrandet kant. - Men det forpligter på rigets borg og udefter til alle bæredygtige led. Det kræver vågen interesse og dybdybende egenskaber, og evne og vilje til at ville meddele sig viden om i folkets mange kredse.

Folkestyre giver arbejdstimer hvis det skal føre fremad og kræver mod til at ville i beslutnings- og udførelsesfaserne. Det er en ædel og forpligtende beskæftigelse med strejftog ind over både de materielle og åndelige flader i et folkeliv.

- Adel forpligter, sagde man i den gamle tid, nu lyder det: Folkestyre forpligter.

- Med disse ord: Til lykke til det nye folketing med både valgdagen, den kommende tilrettelægnings der bør vende sig til alle de kræfter der så gerne vil og til - i det hele taget - et hæderligt og alsidigt danerværk.

Vi stoler på jer, der er folkevalgte - og lad os ikke blive skuffede. Gør hverdagen til en solid arbejdsperiode der rækker langt - og gerne 3-4 år.

Politiske tacklinger, javel - men meget gerne flere håndslag og mere enighed.

Husk det venner!

Jens P. Petersen.

Ny i folketinget

Medlem af Landsstyrelsen samt kredsformand for Fyn, gdr. Carl Martin Christensen opnåede ved sidste valg til Folketing at blive valgt som kandidat for det konservative Folkeparti. Slægtsgaardsforeningen lykønsker med valget og har tiltro til en god indsats fra det nye medlem.

Medlem af
**Dansk
Fagpresseforening**

Hvad er et slægtsgårdsdiplom

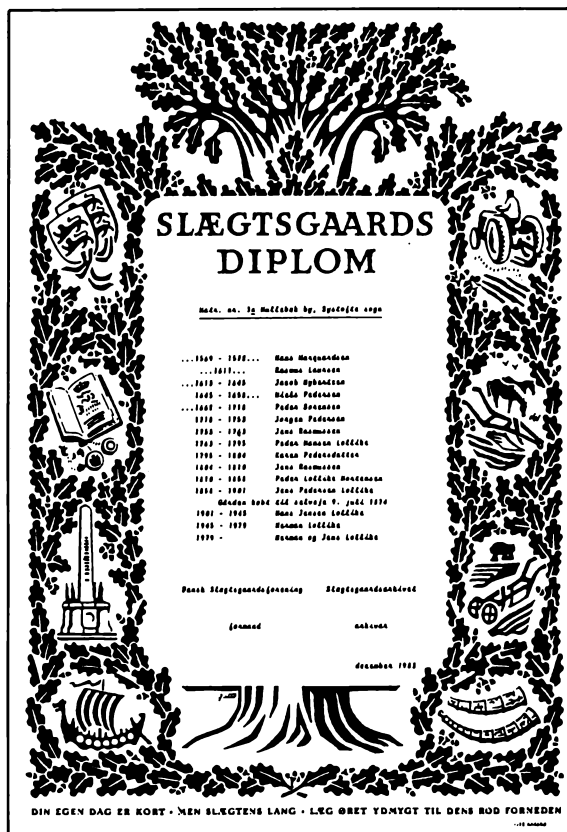
Slægtsgårdsarkivet får ofte henvendelser fra medlemmer, der ønsker nærmere oplysninger om, hvad de slægts- og gårdhistoriske undersøgelser arkivet påtager sig, omfatter. Stud.mag. Bo Johansen, der udarbejder undersøgelserne, vil i denne artikel besvare dette spørgsmål.

*Din egen dag er kort, men slægtens lang;
Læg øret ydmygt til dens rod forneden.*

Dette citat fra Jeppe Aakjærs »Som dybest brønd gi'r klare vand« står nederst på slægtsgårdsdiplomet for at minde os om, at hvad vi ser omkring os i dag, ikke er skabt af os alene, men blot er den foreløbige slutsten på en lang udvikling. De mænd og kvinder, der i århundreder har slidt sig gennem gårdens jorder med ard og hjulplov, høstet de få fold jorderne gav fra sig, afleveret sin landgilde og ydet sit hoveri på herregården, betalt sine skatter til kronen, opført og vedligeholdt de bygninger gården til skiftende tider har bestået af, disse mennesker er lige så fuldt en del af gården som den, der idag sidder på den. Dette er netop det centrale i slægtsgårdsdiplomet: rækken af de mænd og kvinder, der som ejere eller fæstere har ført gården frem til, hvad den er i dag.

Der er dog en grænse for, hvor langt rækken kan føres tilbage. Som ved enhver anden historisk undersøgelse er vi nemlig afhængige af, hvad fortiden har efterladt sig. Viden om mennesker og begivenheder, der ikke har efterladt sig spor eller som ikke er beskrevet, er for altid tabt for eftertiden; og da de fleste bønder kun foretog sig almindelige og u-dramatiske ting, efterlod de sig sjældent selvstændige spor i det historiske kildestof. Den væsentligste årsag til, at vi i dag ikke desto mindre ofte er i stand til at føre en almindelig gårds historie 400 år tilbage er, at bondestanden i århundreder fungerede som indtægtskilde for stat og godsejere. Der blev derfor til stadighed ført kontrol med bønderne, deres gårde og deres økonomiske ydeevne. En stor del af dette materiale findes bevaret i vore arkiver, og udgør hovedkilden til de gårdhistoriske undersøgelser.

Som nævnt ovenfor er slægtsgårdsdiplomet rækken af fæstere/ejere på gården så langt tilbage, de

Slægtsgårdsdiplomet, der i naturlig størrelse måler 50,3 × 37,5 cm.

kan findes. Det er med andre ord et skelet bestående af navne og årstal; som regel aftales samtidig en gårdhistorisk undersøgelse, en dybere undersøgelse af gårdens historie på grundlag af de kilder, der måtte findes om gården og dens beboere. Lad mig med det samme sige, at det er meget forskelligt, hvad fortiden har efterladt sig: kirkebøger kan være brændt, godsarkiver bortkommet o.s.v. De følgende hovedpunkter er derfor, hvad en gårdhistorisk undersøgelse normalt vil kunne omfatte:

- a) en nærmere præsentation af fæstere/ejere på gården med deres data
- b) gårdens tilliggende: jordernes størrelse og bonitet til skiftende tider, deres beliggenhed før og efter udskiftningen, udsædens og høstens størrelse og forskellige andre landbrugshistoriske oplysninger i det omfang de måtte findes

- c) gårdens bygninger: deres historie så langt tilbage som muligt
- d) gårdens besætning: dens størrelse og sammensætning til tider
- e) oplysninger om gårdens skatter, landgilde og hoveri
- f) udskrifter fra (evt. afskrifter af) skøder, fæstebreve, skifter og lignende.

Disse forskellige oplysninger samles i en kronologisk fremadskridende fremstilling som regel af et omfang på 8-10 maskinskrevne A4-sider.

Diplomet er skelettet, den gårdhistoriske undersøgelse sætter »kød« på og man får herigennem et udmærket indtryk af gårdens økonomiske og materielle forhold gennem tiderne. Dette er de »lette« oplysninger; man kan også gå dybere og gennemgå kildemateriale, der ikke altid giver oplysninger fra sig, men som når det gør, er så meget mere interessant. Det kan f.eks. være en gennemgang af godsarkivets, amtets, rentekammerets, Danske Kancellis korrespondance, de lokale tingbøger o.s.v. Heri kan meget vel findes interessante oplysninger om gården og dens beboere, der kan give et levende billede af livet på gården for flere århundreder siden. Desuden kan der i tilslutning laves en egentlig slægtsforskningsundersøgelse.

Hvad koster det så? Da det er mest rimeligt for alle parter, arbejder jeg efter timeløn (60 kr. pr. time - alm. studenterløn), således at prisen svarer til den faktiske arbejdstid. Af erfaring har jeg dog nogle cirkapriser: undersøgelsen til et slægtsgårdsdiplom koster 300-700 kr. (plus 150 kr. for selve diplommet), en gårdhistorisk undersøgelse af det omfang, der er skitseret ovenfor, koster yderligere ca. 1500-2000 kr. Ved gårdhistoriske undersøgelser derudover samt ved slægtsforskningsundersøgelser aftales i det enkelte tilfælde et omfang og en dertil svarende pris.

Den verden vi idag ser omkring os, hviler på fortidens fundament, og ligesom fundamentet under den færdige bygning er det usynligt for den nutidige iagttagere. Ikke mindst hvor det drejer sig om de danske slægtsgårde, er dette forhold interessant, idet disse jo i væsentligt omfang hviler på slægtens egen indsats - fundamentet er slægtens egen historie. Slægtsgårdsdiplomet og den gårdhistoriske undersøgelse vil være nyttige redskaber til at kaste lys over det fundament, den enkelte slægtsgård hviler på: dens beboere, dens jorder, dens bygninger, dens besætning, dens økonomiske vilkår.

Bo Johansen.

Strandgaarden II

(Omkring fire Langelandske gaarde)

Vi bringer her fortsættelsen af fhv. skoleinspektør Laurits Gotfredsens beretning om den gamle slægtsgaard »Strandgaarden.« I kommende numre følger vi de andre tre gaardes historie op.

Hans Pedersen fik sit fæstebrev i 1824. Han må dog have overtaget fæstet tidligere, da der allerede året før afholdtes synsforretning. Hans årlige ydelser var fastsat til 89 $\frac{3}{4}$ sk. sølv i jordebogspenge; landgilde 2 tdr. 5 skp. 1 $\frac{3}{5}$ fdk. byg og 5 skp. 1 $\frac{3}{10}$ fdk. havre, foruden fattiglandgilde og fodegbyg. Om hans hoveri in natura var fastsat følgende bestemmelser:

»1) I de inden Snøde og Stoende beliggende Skove at kjøre Blokke til Saugladdene eller Saugladdene til blokkene, hvoraf tømmer m.m. dannes, efter lige Omgang.

2) Foruden de nævnte Kjørseler forpligte Bønderne sig til aarlig at præstere i det højeste hver sex Ægter, med Grevskabets Betjente, Domestiquer, Materialier eller Andet, dog ikke med Kampsteen,

Leer eller Gruus. Disse Kjørseler blive at fordele imellem Bønderne efter Veilængden saaledes, at alle Ægter norden for Bøstrup Kirke regnes for korte, og at alle sønden for bemeldte Kirke regnes for lange; og bestemmes det tillige herved, at Bønderne ikke ere pligtige i noget Tilfælde at kjøre sydligere paa Landet end til Rudkjøbing eller Løkkebye, og at deres Ægter, forsaavidt de benyttes til Bygningsarbejde, ikke maae anvendes til Steder, der ligge sønden for Tranekjær Kierke.

3) Bønderne forpligte sig til at sætte det Favneved, som i Skovene i Sognet som hidtil maatte forlanges til Herskabets egen Oeconomie.

4) Bønderne forpligte sig til, efter lige Omgang med de øvrige Fæstere i Sognene, at afgive tvende Klappere til Jagten 2 à 3 Gange om Aaret, efter Herskabets nærmere Ordre.

5) Herskabet forpligtes til, ikke uden Nødvendighed at benytte de ommeldte Kjørseler i den almindelige Høst- eller Pløjetid, og i intet Fald i saadan Tid at kræve mere end een Ægt af hver Mand.

6) Herskabet forpligtes endvidere til ved dets Byfoged i Sognet, at lade holde trende ordentlige Protokoller over Kjørslerne, nemlig een over de i Iste Post nævnte Kjørslere, een over lange og een over korte Ægter.

Han maae ingen indtage til Huse eller værende hos sig, enten paa kort eller lang Tid, uden Herskabets foregaaende skriftlige Tilladelse«.

Han skulle årlig plante 50 favne levende hegn. I indfæstning betalte han 400 rdl. sedler.

Ved synsforretningen den 29. oktober 1823, hvor Hans Pedersen er anført som fæsteren, må gården have været nyopbygget efter udflytningen. Udskiftningsdokumentet med redegørelse for beliggenheden af samtlige byens gårde og deres arealstørrelser er dateret 1806, men de syv, der blev udflyttere, skal nok have vidst at betænke sig, inden de begav sig bort fra byens lune tryghed. Rimeligvis er en del materialer fra den gamle gård brugt til opbygning af den nye. De to sognefogeder, Peder Andersen af Fuglsbølle og Jørgen Pedersen af Kragholm, har sammen med herskabets repræsentant prokurator Petersen udført følgende beskrivelse:

»Bygninger«

a) Vaaningshuset bestaaer af 11 Fag, 29 alen langt 8½ alen bredt, bygget forunder af Eeg og foroven af forskielligt Slags Træe, murede Vægge deels med brændte og deels med raae Steen samt med Straaetag belagt, indrettet til Beboelse og afdeelt i forskiellige Værelser med Loft, Vinduer og Dørre uden Mangel og henføres i 2den Klasse.

b) Et Huus vesten i Gaarden 13 Fag 28 Alen langt 8½ Alen bredt, bygget af samme Slags Materialer som forrige, indrettet 2 Fag til Aftægtsværelse for Peder Jørgensen og Kone, Resten til Port, Lad og Hestestald, uden Mangel og henføres til 2den Klasse.

c) Et Do. sønden i Gaarden 9 Fag 21 Alen langt 8½ Alen bredt bygget af samme Slags Materialier som forrige, indrettet til Loe, Lade, Karlekammer, uden Mangel og henregnes til 2den Klasse.

d) Et Do. østen i Gaarden 12 Fag 28 Alen langt 10 Alen bredt, bygget af samme Slags Materialier som forrige, indrettet til Port, Kornlad, Tørve og Huggehuus, uden Mangel og henføres til anden Klasse.

Besætning og Inventarium

1 sort Hest - 5 Aar	20 rdl Sølv
1 Do Hoppe - 3 Aar	16 rdl Sølv
1 rød Do - 6 Aar	26 rdl Sølv
1 Do Hest - 8 Aar	24 rdl Sølv
en Jærnblesagen Vogn med Tilbehør af kort og langt Tøi samt Seletøi	24 rdl Sølv

en Do med Do	16 rdl Sølv
en Plov med Tilbehør	6 rdl Sølv
2 Harver med Jærntænder	5 rdl Sølv

hvilken Besætning vi anseer tilstrækkeligt til Gaardens og Hoveriets Drift.

Til Fødekornd vil udfordres fra nu af og indtil næste Aars Mikkelsdag til 5 Folk 5 Tdr Rug og 5 Tdr Byg og 4 Skpr Ærter, samt til sædekorn 5 Tdr Rug, 3 Tdr Byg 10 Tdr Havre, hvilket Føde og Sædekorn fandtes paa Stedet.

At denne Syns og Taxationsforretning er giordt efter vort bedste Skiønnende det ville vi inden Retten eedelig bekræfte.

Actum ut supra

(sign.) J. Pedersen
(sign.) P. Andersen

Med denne Syns og Taxationsforretning erklærer jeg mig i enhver Henseende tilfreds og altsaa har imod dens Afhjæmning intet at erindre.

(sign.) Hans Pedersen«

Hoveriet in natura blev på et møde i Snøde Præstegård den 8. marts 1831 afløst mod en kornydelse. For Hans Pedersens vedkommende blev denne fastsat til 10 tdr. havre årlig.

Hans Pedersen var gift med Anne Kirstine Frandsdatter fra Stoense, født den 16. marts 1800. Hendes far var Frands Hansen, f. 1774. Han var i 1798 blevet gift med den to år yngre Marie Laursdatter. Ved folketællingen år 1800 boede hans mor, den 60-årige Lisbeth Madsdatter hos dem på gården i Stoense. Frands Hansen døde tidligt, og enken indgik nyt ægteskab med Hans Rasmussen. Hans standkiste med initialerne H R S og årstallet 1800 blev Anne Kirstines brudekiste, da hun drog ud til den nye udflyttergård som Hans Pedersens kone.

*

Udskiftningen af fællesjorden under Snøde Bylag skal nok have rejst visse problemer, eftersom jorderne var delt på 3 forskellige godser. Hovedmassen lå til Grevskabet Langeland, medens to mindre dele hørte under henholdsvis Steensgård og Nedergård. Men det vil nok være praktisk til en begyndelse at jævnføre de geografiske betegnelser omkring 1800 med nutidens navne. Ud fra Majbænken går der også i dag veje i 3 forskellige retninger, mod vest, syd og nordøst. Gennem byen blev de alle benævnt »Gaden«, så det er naturligt, at navnet i dag er Snøde Bygade. Mod nordøst rakte »Gaden« kun til Holsmose; derefter begyndte »Gyden«, der fortsatte i samme retning til Bohjørnet, hvor den drejede næsten ret mod nord til det såkaldte »Søndre Led«. Den vang, der umiddelbart øst for selve landsbyen strakte sig ned mod stranden, hed »Gamle Snøde«. Den har mod nord gået nogenlunde til den linie, der i dag er Holsmosegårdens nordhegn. Derefter kom »Forreste Støve«,

der gik ud over »Snøde Strandgyde«, i dag Strandvejen, og endte omtrent, hvor Grubegårdens marker ender i dag. Allerlængst mod nord lå vangen »Yderste Støve«, der gik helt til Andemoses nordskel.

I den gamle landsby lå gårdene på begge sider af bygaden. Den gård, hvor Hans Pedersen var født, og som hans far Peder Jørgensen havde i fæste, havde sin grund på det sted, hvor der nu er Carlsberg Depot. Den havde sin have og en lille toft mod vest og stødte dér sammen med præstegårdsjorden, der ikke måtte indgå i den almindelige jordpulje, men blev holdt uden for udskiftningen. På grundlag af det udskiftningskort, der findes i Matrikelskontorets Arkiv, er det muligt at fastslå, at man har foretaget en delvis »stjerneudskiftning«, det vil sige, at man, hvor det var muligt, udlagde de nye lodder således, at de udgik fra selve gården og derefter fortsatte i en ubrudt linie. Men dette kunne i Snøde kun lade sig gøre ved de gårde, der lå øst eller nord for bygaden. Derfor måtte fæsterne vest for denne, fra Majbænken mod syd, fortrække ud til »Yderste Støve« og begynde som nybyggere. Stjerneudskiftningen nåede mod nord kun til »Gyden« og »Snøde Strandgyde«.

Det siger sig selv, at de gårde, der kom ud i »Yderste Støve« fik at gøre med en jordbund, der var langt ringere end den, der tilfaldt bygårdene. De »Strandhals-Agre«, der kom til at udgøre den nordligste del af Peder Jørgensens lod, havde vel nok været dyrket, men tilførsel af gødning havde der næppe været tale om, og ned over »Boes Banke«, hvor gårdens markvej går i dag, viser udskiftningskortet endda kratbevoksning. Det var således helt rimeligt, at udflyttergårdene fik tildelt et større jordareal end bygårdene.

Gården beskrives således i udskiftningsprotokollen:

»Udflytter Peder Jørgensens Lod grænder i Nord til Steensgaard Udflytter Niels Pedersens Huuslod, i Øster til Stranden, i Sønder til Grevskabets Huuslodder 9-8-7-6-4 og 3 og i Vester til Udflytter Gyden, har virkelig Indhold 746468« kvadratalen, d.v.s. ca. 54 tdr. land.

Til sammenligning tjener, at Niels Nielsens lod (Holsmose) blev på 478353 kvadratalen eller ca. 34 tdr. land, og Hans Nielsen lod, der var sognefogedgård (i dag Grevegården) og derfor skulle være større, fik et areal på 519684 kvadratalen, lidt over 37 tdr. land. Udskiftningsmetoden medførte altså, at de 7 gårde på bygadens vestside måtte flyttes ud. Protokollens titel er »Specielle og generelle Beregninger over Store Snøde, Lille Snøde og Fæbæk Byer tillige med det paa Hou værende«. Den er dateret 1806 og underskrevet af landinspektør H. P. Faber.

Om tidspunktet for de 7 fæsteres udflytning foreligger der intet. Den er næppe foretaget i samtidighed, og de har nok ikke forhastet sig; sagen har for dem skabt mange uvante overvejelser. Så kom Kanonbådskrigen 1807-14 og statsbankerotten 1813. Det foresvæver mig, at jeg har hørt nævne årstallet 1820. Det skulle medføre, at Peder Jørgensen har tilendebragt sin udflytning kort før fæstesiftet 1823. Han har på den måde haft god tid til at tænke sig om, før han traf beslutning om gårdens beliggenhed på jorden. Der var adskillige hensyn at tage. Han ville rimeligvis ikke for langt bort fra den landsby, han skulle forlade; gården kom altså til at ligge i den sydlige udkant af jorden. Det ville heller ikke være praktisk at bygge for fjernt fra »Gyden«, og endelig var der spørgsmålet om rigeligt grundvand. Det er måske her, man finder hovedhensynet. Det kan nok med sikkerhed antages, at ønskevisten har været i brug. Yderligere var der Kanonbådskrigen. De danske kanonbåde, der lå i skjul i Agersø Sund, kunne hurtigt fare ud til angreb på en engelsk konvoj, og gårdens folk kendte af erfaring, hvorledes det var, når en batalje ude i Langelandsbæltet kom i gang, så kuglerne derudefra slog ned på gårdens grund. En af dem, som var pløjet op, gjorde i mange år tjeneste som »sennepkugle« i gårdens køkken. På en enkelt nær-Andemose - kom alle de udflyttede gårde til at ligge i lavninger.

De »viinsure« æbler, som er omtalt i Hans Pedersens aftægtskontrakt, var en sort, der hørte gården til. Efter traditionen var de fremelsket af Hans Pedersens søster, Maren Pedersdatter, der blev gift på Frellesbjerggård. »Faster Marens æbler«, som de har heddet i nu mere end halvandet hundrede år, er tidligt modne, syrlige og meget saftige. De smager herligt, men er desværre ikke ret holdbare. Så snart de var tjenlige, først i august, erstattedes på gården davrens sædvanlige stegeflæsk med æbleflæsk, altid til glæde for hele husstanden. Stammen lever endnu på forskellige steder i landet.

Laurits Gotfredsen.

Landsmødet den 26. og 27. maj

Vi minder om Landsmødet den 26. og 27. maj som afholdes i Maribo. I næste nr. bringes udførligt program for dagene samt praktiske oplysninger om tider, udflugter og hoteller.

En udtalelse til regeringen

Dansk Slægtsgaards-forening har fra sit sidste hovedbestyrelsesmøde sendt nedenstående udtalelse til regeringen:

Dansk Slægtsgaards-forenings hovedbestyrelse anmoder fra sit halvårsmøde regeringen om meget snart at tage initiativ til nedsættelse af en ny landbokommission, der snarest muligt kan bidrage til løsning af landbrugets struktur- og finansieringsforhold, så generationsskiftet kan gennemføres på en for landbougdommen rimelig måde.

Det er i sidste time hvis man skal bevare danske landbohjem og dansk bondekultur.

I en ny landbokommission bør alle landboorganisationer og de politiske såvel som de faglige og kulturelle kredse i bredeste betydning være repræsenteret.

Landsformanden, Jens P. Petersen, siger i tilknytning til udtalelsen, at den strukturelle udvikling og hele kulturmonstret samt erhvervs- og bosætningsproblematikken kræver en meget dybtgående analyse med påfølgende konkret lovgivningsmæssig stillingtagen. Den aktuelle status og de mulige udviklingstendenser i de kommende tiår kræver omgående handling, siger Jens P. Petersen. Og han tilføjer, at han forventer at regeringen og alle partier hurtigt vil gå ind i sagen, der haster mere end mange antager.

Handling udbedes

Dansk Slægtsgaards-forenings formand har i anledning af en artikel i flere dagblade af Povl Brøndsted, M.F. om landbrugsproblemer fået optaget en opfordring til politikerne om at gå til handling. Den gengives her:

Folketingsmand Povl Brøndsted sagde forleden dag i en artikel nogle helt rigtige ting vedrørende landbrugets situation og de nødvendige offentlige foranstaltninger for at bringe erhvervet igennem nogle meget vanskelige år uden for mange tragedier.

Lad mig bare nævne en af de rigtige slutninger, at »når man har høje vurderinger på sine bygninger og på sin produktionsjord, så skal man betale høje skatter« o.s.v. Underforstået: Det er uretfærdigt. - Jamen, så gør da noget i stedet for stadig blot at bruge ord.

Det er på høje tid, at folketinget får nedsat amtsgrundskylden (som næste år forhøjes), og at kommunerne får nedsat og gradvis afskaffet den skat, der rammer bl.a. dyrket jord.

Det er ikke en skat efter evne, men efter viljen hos de af de folkevalgte der er kyniske nok. Og det gøres ved at stille forslag herom, og ved at lade forslagene gå til afstemning og ikke ved at trække dem tilbage, blot fordi nogle socialistiske og radikale folk siger fra.

- Jeg anmoder nu Povl Brøndsted og andre, bl.a. kommunale folkevalgte om at lade ord følge af handling før næste budgetlæsning i amt og kommune. Og den større kapitaltilstrømning til de offentlige kasser gør at denne sag kan ordnes uden nye indkomstskatter. Og gennemføres nye besparelser er der en yderligere baggrund for afskaffelse af bygnings- og jordskatter.

Jens P. Petersen.

Fra arbejdsmarken

HADERSLEV AMTSKREDS MED FLERE

holder sit årlige møde med generalforsamling i Skrydstrup Forsamlingsgård torsdag d. 1. marts kl. 14.00. Efter beretning vil der ved kaffebordet foredrag af henholdsvis gdr., civiløkonom Johan P. Ravn, Elmegaard, Vanting og bygningshistoriker H. Krag-Nielsen, Hygum.

SJÆLLAND SYD

har afholdt en velbesøgt generalforsamling på Mogenstrup Kro den 16. januar 1984.

Formanden Meta Larsen indledte mødet med nogle smukke mindeord om sin forgænger på formandsposten, gdr. Knud Rasmussen, »Vestergaard«, der døde pludselig og uventet kort før jul. Knud Rasmussen havde beklædt posten som kredsens formand fra 1976-1982 og gjorde et stort og uselvisk arbejde for Slægtsgaards-foreningen på lokal basis. Forsamlingen rejste sig og gav sin stille tilslutning til Meta Larsens ord: »Ære være Knud Rasmussens minde«.

Generalforsamlingen havde som gæster konsulent Knud Iversen Klippinge og landsformanden Jens Peter Petersen, Ringsted. Førstnævnte holdt et inspirerende historisk foredrag ledsaget af en serie lysbilleder, som han kaldte »Glimt fra fortiden«.

Landsformanden orienterede om aktuelle ting angående dansk landbrug, ligesom han indgående fortalte om Slægtsgaards-foreningens sommer-rejser dels til Norge og dels til Bornholm. Efter mødet serveredes en lille platte, som man hyggede sig med, indtil formanden kunne »takke af« til en veloplagt og tilfreds forsamling.

M.L.

Lidt om løjer og larm i en kold tid

*Fastelavns-skikke gennem tiderne.
Af Edvard Andersen, Faaborg.*

De allerfleste har sunget visen om fastelavn og løbet omkring i maskeret tilstand, formodentlig også med raslebøsse.

Fastelavnsløjer opretholdes stadigvæk, men de tilhørende skikke og traditioner ændrer stadigvæk udseende og karakter. I dag er løjerne helt anderledes end for blot 50 år siden.

Kyndelmisse og Fastelavn er knyttet til februar, men de er i øvrigt to vidt forskellige mærkedage. Kyndelmisse var i det gamle bondesamfund en af årets store festdage. Da var vinteren halvåbende, mente man da. Flere steder holdt man oldermandsgilde, men denne skik kunne også flyttes til fastelavn. Kirkeligt set var kyndelmisse en lysmesse med masser af lys tændt i kirker og måske i flere hjem. Det var den dag, da jomfru Maria fremstillede sit barn i templet og modtog budskabet om, at barnet ville blive et lys for verden.

Sådanne tanker er vel lidt fremmede i nutidens skoler, hjem og kirke.

Fastelavn med løjer, larm, maskering og alskens fornøjelser og mere velkendt og populær, men alligevel helt anderledes end tidligere.

I Faaborg og i mange andre byer arrangerede man fastelavns-kørsel. Skipperne og matroser og til andre tider håndværkerlærlinge - og svende samledes i et muntret optog, der hjemsogte hele byen. Det egentlige fastelavnsoptog var vistnok søfolkenes. Man stablede en jolle op på en vogn, og så kørte man ad byens gader med musikanter og fanebærere i spidsen. I jollen sad hvidklædte matroser med årer. Bagefter kom hvidklædte matroser med røde skærf og ofte maskerede. De medbragte raslebøsser, og det var deres opgave at indsamle penge til fælles deling og fornøjelse. De besøgte butikker og privatlejligheder.

Hvis gaven var af en betragtelig størrelse, kommanderede bådmanden i jollen: »Rejs årerne, hr. N.N. længe leve! I fryd og velstand svæve!« Så fulgte nogle rungende hurraråb, der dog i løbet af toget blev mere og mere hæse, dels på grund af kulde og dels på grund af læskende drikke, som matroserne måtte indtage og nyde, mens de sad på jollen.

I båden stod »lodhivoren« med lodline. Han havde til tider morsomme råb såsom »Ti favne, ingen bund«, »Fem favne og en havfrue«, »Tre favne og tre fastelavnsboller« »En favn og en havkat«, En halv favn og en støvle« o.s.v. Dagens resultat blev optalt og fordelt i restaurant »Skibet«.

I mange landsbyer holdt man fastelavnsridning. Det var ret almindeligt, at hver gård stillede en hest og en rytter til rådighed. Det kunne blive et stort og festligt optog. Rytteren var pynnet med hvid skjorte og rødt skærf, ofte med skråhue, og hesten var forsynet med bånd, farverigt dækket og flettet manke. Musikanter i en vogn fulgte som regel med. Man besøgte landsbyens gårde, og lederen holdt en kort og fyndig tale, hvorefter der råbtes hurra. Om aftenen holdtes dans i en storstue eller på landsbyens kro.

Andre steder kunne man holde ringridning om formiddagen, og fastelavnsridning om eftermiddagen, men det kunne være anstrengende for hestene og var derfor ikke lige velset af ejerne. Man kendte til dystløb i havnebyerne, der var mere fornøjelige for tilskuerne end for deltagerne. Man kunne slå katten af tønden, som var en udbredt fornøjelse.

Efter de slesvigske krige var det skik enkelte steder at putte en udstoppet præjsisk soldateruniform i tønden, som derefter under jubel blev banket i stykker. Man kendte også til at hænge en hane op i en galge og lade rytterne forsøge at rive hovedet af den, hvilket var vanskeligere end man skulle tro. Hanen var dog blevet kvalt inden mishandlingen. Bagning af fastelavnsboller var almindelige i hjemmene. I nutiden kendes de mest fra bagerbutikkerne.

Brugen af fastelavnsriset var oprindeligt en hedensk skik. Man tærskede løs på dyr og sædekorn for at »rense og friske op«, og ifølge gamle beretninger kunne det hænde, at man også gav kornet ris ved samme lejlighed, ligesom uartige børn eller personlige uvenner kunne få et rap. Nu er fastelavnsriset blot til pynt!

Mange skikke og fornøjelser fra ældre tid er således forbyden med fastelavn, men til nogle af løjerne hørte også skikke og arrangementer, der egentlig hørte hjemme på andre årstider, men som man af praktiske eller følelsesmæssige grunde flyttede til midtventer.

Meget er ændret, og traditioner kan gemmes eller genoplives, men de maskerede børn, fastelavnsvisen og fastelavnsbollerne er stadigvæk kendte og populære foreteelser i nutidens fastelavn.

Edvard Andersen.

Trylleformler

En interessant bog faldt fornylig i hænderne på redaktøren. Det var en håndskreven bog, der indeholdt en større samling af trylleformler og gode råd. Bogen er skrevet af gårdmand Anders Madsen i årene omkring 1800-tallet.

Anders Madsen, der boede på gården »Rosenlund« i Rynkeby ved Kerterminde var kendt på egnen som »klog mand« - hans opskrifter har været indgående undersøgt af folkemindesamlerne E. Tang Kristensen og adjunkt F. Ohrt, Sorø. Sidstnævnte har siden i 20-erne udgivet et vægtigt værk om trylleformler, og her har han gjort flittigt brug af Anders Madsens manuskripter.

I dette og følgende nr., vil vi bringe en del af disse »Trylleformler«, der stammer fra Anders Madsen. At formlerne har dybe rødder i det religiøse, vidner flere ting om. Således står f.eks. tre † † † for »Gud Fader, Guds Søn og Gud, den hellige Ånd.«

Formel 1. At frie sine Kreaturer når de af et eller andet Slags Trolddom eller Fandens Ondt at fordærves« - Tag 3 Klumper Jord på Kirkegaarden og for hver Klump da sig: I Jesu Navn til Befrielse. Denne Jord meleres med Salt og Rugmel. Paa Kirkegaarden lægges lige saa meget af din egen Jord som du borttog -Kreaturerne stryges med Jorden og Meleringen og der siges: Jeg gør dette for mine Heste og Faar, for Taver og Tand. Jeg stryger af dem ald Avinds Haand, jeg stryger af dem deres døde Mænds Svig, som farer og flyver imellem Himmel og Jord, Sol og Mol i Navn † † †, Jeg stryger af dem Veier og Svig, jeg stryger af dem 9 slags flyvende af det (Kreaturerne) - Det læses 3 Torsdage morgener efter hinanden, da er de bevaret for al Slags Trolddom.«

•

Bøn for Bonden

Bed for årets vækst i mark og skov
Landmand, ej blot ved knæ at bøje.
Bed med Hånden på din plov,
Da velsigner bønnens kraft din møje.

Gl. Landbodigt.

Sommerrejsen til Norge

Med håb om at kunne gentage successen arrangerer som tidligere nævnt Slægtsgaards-foreningen en ny rejse til Norge i dagene 15.-22. juni. - 90 deltagere kan være med.

Program for rejsen, der i år går til Gudbrandsdalen.

I. (Hvorledes går dagene?)

1. dag: Busafgang fra Viborg over Århus, Randers - Ålborg til Frederikshavn. (Fra Slagelse over Ringsted - Roskilde, Odense og Jylland). - Efter ankomst til Frederikshavn sejls med *køje* til Larvik.

2. dag: Efter ankomst til Larvik køres over Drammen (Spiralen) til Oslo (her beses Vigelandsparken, Bygdø samt køres bytur). Videre til Eidsvoll (Nationalforsamlingsbygningen) - Sjusøen.

3. dag: Fjeldtur til Pellestova og Nordseter.

4. dag: Heldagstur til Gudbrandsdalen og Østre Gausdal (her besøges Ringeby Stavkirke) via Per Gyntvejen til Wadall Højfjell - Aulestad (Bjørnsons hjem).

5. dag: Tur til Lillehammer (her besøges de Sandvigske samlinger på Majhaugen samt Malerisamlingen). - Der sluttes med bytur (torvedag) samt butikbesøg.

6. dag: Besøg i en fjeldkirke og på et landbrug.

7. dag: Hjemrejsen begynder: Sjusøen - Oslo - Haddeland glasværk. - Sejls fra Oslo til Frederikshavn (med *køje*).

8. dag: Efter ankomst til Frederikshavn hjemrejse som udrejse.

II. (Praktiske oplysninger).

- a. Første måltid på båden kl. 17.00 - sidste måltid: morgenmad på hjemrejsen.
- b. Ophold og helpension på Sjusøen Fjellstue. (Bad og toilet på alle værelser).
- e. Oslobesøget afvikles evt. delvis på sidstedagen.
- d. *Alle* udgifter er dækket af prisen på kr. 2.650,00 - af deltagerne øst for Storebælt erlægges ekstra kr. 50,00 for overfarten Odden-Ebeltoft.
- e. N.B. *Alle* entreer samt drikkevarer, morgenmad og lunch er inclusive. (Mælk og frugtdrik). frugtdrik).
- f. Aftenunderholdning: dans, bingo, sang. (Evt. underholdning af gæsterne.)

Sjusøen Fjellstue er et enestående, hyggeligt og robert opholdssted med gammel og ny afdeling - nydelige lokaler samt en 200-årig pejsestue. (Endvidere findes helseafdeling og sauna. Første klasses madsted. - Værtsparet er familierne Halla og Messelien.

Slægtsgaards-foreningen byder velkommen til en oplevelsesrig og pragtfuld midsommertur til fjell, li og fjord i Østlandets skønne natur.

Rejseledere: *Jens P. Petersen*, Thyrasvej 7, 4100 Ringsted, tlf. 03-61 00 23 og *Hans Hviid*, Fåredammen 11, 5300 Kerteminde, tlf. 09-32 14 61 til hvem tilmelding finder sted.

N.B. - *Senest 1. maj* - og meget gerne inden påske.

Red.

Fra boghylden

En fæstebondens liv

Erindringer og optegnelser af gaardfæster og sognefoged Søren Pedersen, Havrebjerg. 1776-1839. Ved Karen Schousboe.

Landbohistorisk Selskab, Hestehaven 3, 5260 Odense S.

A.i.O. tryk. 188 kr. + forsendelse.

Denne fornemme bog på ikke mindre end 372 sider i stort format er virkelig et fund for denne forenings medlemmer. Hvilket levende indblik i det liv, vore forfædre på landet levede for blot nogle få generationer siden. En forandring så stor, at vi knap fatter, at det bare ligger 150 år tilbage.

Bogen er udarbejdet af Karen Schousboe fra institut for europæisk etnologi i Brede. Det enorme forarbejde til bogen er blevet støttet med tipsmidler, der her har fundet en virkelig god anvendelse. Ligesom Nationalmuseets bøger om herregårdsliv omkring sidste århundredskifte - og i omtrent samme format - er den trykt i A.i.O. i Odense, der har givet den en virkelig fin udførelse. Billedmaterialet er - naturligvis, kunne man næsten sige - i sammenligning med herregårdsbøgerne ikke stort, men yderst velvalgt.

Søren Pedersen var gårdfæster i Havrebjerg ved Slagelse fra 1811 til 1839. Han efterlod sig en mængde skriftlige optegnelser, og han lægger heri ikke skjul på sin glæde over denne evne til at kunne skrive, hvad jo langtfra alle af hans stand på den tid kunne, hans kone således ikke.

I tiåret, før han overtog forældrenes fæstegård i 1811, var han i meget lange perioder soldat, og i den tid fik han lejlighed

til at nedskrive en lang beretning, dels om sin barndom, og især om sin lange ungdomstid. Han var jo 35, da han blev selvstændig landmand, og derved slap for militærtjenesten, hvor han i lang tid havde været stationeret på Amager. Her havde han set og lært meget af de fremmelige bønder der, og det begyndte han nu at praktisere på gården derhjemme. At det fremkaldte en del snak og misundelse blandt de på denne egn mere gammeldags bønder rørte ikke Søren Pedersen, der efterhånden blev en anerkendt mand og endda sognefoged. Og han fortsatte med at skrive; ikke alene om gårdens drift, om udsædsmængder, om avlens størrelse, nøjagtige regnskaber over hver skillings ind- og udgang, men herudover også om vejrliget, forbedringer på ejendommen, familieforhold, samfundsanliggender og om hans forhold til omverdenen i det hele taget. Disse årlige »betragtninger«, som han kalder dem, er naturligvis det mest interessante for os, og de gennemføres konsekvent indtil året før hans død i 1839.

Det, der gør en sådan bog helt anderledes end mange andre historiske beretninger er, at den ser, oplever og skildrer med nuets øjne. Sproget er Søren Pedersens eget, med Karen Schoubo-

es rettelser af fejl og udeladelser. Det giver derved et godt billede af de ændringer, der er sket i vort sprog i det forholdsvis korte åremål siden da. Et lille uddrag af hans årlige beretninger vil give et indtryk af sproget på den tid - og af en skygge, der truer hans livsaften. Året er 1837. Han er da 61 år gammel, og det har ikke været noget godt år for landbruget:

»Vel har min sædavling i aar været noget mislig, især rugen og min fæavl været endeel uheldig, især quæget 3 gode unge kiør døde m.m., men saadant er undertiden landmandens lod. Jeg kunne taale det i min stilling ogsaa paa sindets veine, men ikke enhver er saa lykkelig. Desuagtet rammer os undertiden modgange i andre ting, som kan være slemme nok. Alderdommen med sine skrøbeligheder melder sig hos mig, men disse ser jeg med tolmød imøde men, mine børn og vel noget min kone med, foraarsager mig nogen bekiømring allerede og spaaer mig en mindre lykkelig lives aften, som jeg havde forventet og som jeg forvist troer at mindst havde hertil fortient af disse.«

Alfred Christensen,
Eskemosegaard - Refsvindinge.

Et Bindebrev og historien omkring det

Edel Kristoffersen født Jensen - nyslået ejer af slægtsgården »Bavnehøj« i Birket på Lolland er gået i gang med at studere de gamle papirer fra forfædrenes tid. I det nedenstående fortæller hun om sin oldefar Ole Hansen Kjæp, der på flere måder har været en foregangsmand og personlighed, hvilket det medfølgende bindebrev vidner om.

Et »Bindebrev« var et brev skrevet på vers og ofte indeholdende en gåde. Brevet blev sendt til folk på deres navnedag eller på Tamperdagene (4 katolske fastedage - en ved hvert kirkeligt kvartals begyndelse - begyndende Askeonsdag efter pinse.) På Tamperdagene tog kirken ægteskabssager op til behandling (Tamperretten). - Senere, da det religiøse islæt ophørte, betragtedes bindebrevet som en ung forelsket karls første erklæring til sin udkårne, som han med brevet »bandt« til sig.

Red.

I min oldefar Ole Hansen Kjæp's gemmer fandt jeg dette bindebrev.

Han kom fra Stokkemærke til Birket Sogn i 1858, her blev han bestyrer for Maren Johanne Rasmussen, der var enke efter gårdmand Hans Rasmussen på »Baunehøjgaard«. Ole må have skrevet bindebrevet til Maren, de blev i hvert fald gift året efter, og Ole overtog gården. I ægteskabet var 2 børn, Ane Kathrine Olsen (min mormoder) og Hans Henrik Olsen, der døde ugift, 40 år gammel.

Ole Hansen Kjæp læste en del, var vurderingsmand og havde sognets ligvogn stående, men hans store interesse var dog egnens mange gravhøje, hvoraf der lå flere på hans egen mark. I 1894 blev en af disse udgravet af folk fra Maribo Stiftsmuseum. Det viste sig, at den indeholdt 9 gravpladser i forskellige lag, deraf flere brandgrave. Imidlertid lod han allerede i 1876 den største af alle højene »Baunehøj«, der ligger i haven, frivillig frede. På toppen af denne høj befinder man sig 32 m over havets overflade, og nu, som dengang har man en fin udsigt over øerne i Smålandshavet.

Oles broder, Hemming Kjæp i Keldernæs lod ligeledes sin gravhøj frede, begge fik som tak fra Nationalmuseet et Erkjendelighedstegn og et sølvbæger.

Den 6. januar 1879 skrev Ole i sin lommebog:

I dag drak jeg og min broder første gang sammen af vore sølvbæger.

Det var først på et langt senere tidspunkt, at alle vore gravhøje blev fredet, men det har altid været med en vis stolthed, at vi i de senere slægted har kunnet fortælle, at højene blev frivilligt fredet, det takker jeg mine oldeforældre for - jeg er sikker på at hende han skrev bindebrevet til, stod bag ønsket om at bevare oldtidsminderne for eftertiden.

Edel Kristoffersen.

Bindebrev

----- Du er bunden nu
 Hvad siger du om dette?
 ----- Dog kom den ihu,
 Du aldrig maae forgjætte,
 Hver Morgen du af Sengen staaer
 Din Almanak bør tage
 Og see hvorledes Tiden gaaer
 Vogt dig for visse Dage
 Du tænkte ei i Morges paa
 At Du skulde blive bunden
 Du tænkte ei det saae skulde gaae
 At vi det spil skulde naae
 Den Tørn vi heri har lagt
 Hver Drift skal du betænke
 Du løse kan dig ei med Magt
 Dog gaaer du uden Lænke
 Det ikkun er et Venskabs Baand
 Hvormed vi her dig binde
 Vi binder dig ei Fod ei Haand
 Men med en Silketvinde
 Hvad bunden er kan blive løst
 Saa kan du det og blive.

Det ene er for dig en Trøst
 Lad det dig Mod indgive
 Du spørger vel: Hvor gik det til
 At I mig saae vilde binde?
 Hvordan fandt I paa dette Spil
 Hvem Gav Jer det i Sinde?
 Det falde os ind forgangen Nat
 Da vi ei kunde sove
 Da svoer vi ved vor sorte Kat
 Den Spøg vi vilde vove.
 Da vi opstod da tog vi fat
 Kalenderen saa fager
 At see hvordan det har sig fat
 Om den os ei bedrager
 Vi hurtigen til Pennen greb
 Vi dette til dig skrive
 Skønt vi forstaaer os ei paa Kneb
 Det dig vil tilbragt blive
 Du bunden blev det gik nu saa
 Som vi det vilde have
 Du maae dig nu betænke paa
 En Løsefest at have.

Du vistnok løser dig o ja!
 Vi venter os til Gilde
 Vi synger der din Skaal, Hurra
 Vi tomle os saa milde
 At leve i et daarligt Liv
 Det unge Folk ei sømmer
 At muntre sig lidt bra og tidt
 Det ingen vist fordømmer
 Den Tid som her er given os
 Den vil vi ej forspilde
 Men glade muntre En og hver
 Vi stedse leve vilde
 Til Slutning vi nu ønske dig
 Alt godt hvad det kan være
 En Kjærest, det forstaaer vel sig
 Samt Sundhed, Held og Ære
 Ja gid du leve Lykkelig
 Til Døden bort dig trænger
 Det ønskes dig oprigtelig.

----- Du er bunden nu
 Hvad siger du om dette?
 ----- Dog kom den ihu,
 Du aldrig maae forgjætte,
 Hver Morgen du af Sengen staaer
 Din Almanak bør tage
 Og see hvorledes Tiden gaaer
 Vogt dig for visse Dage
 Du tænkte ei i Morges paa
 At Du skulde blive bunden
 Du tænkte ei det saae skulde gaae
 At vi det spil skulde naae
 Den Tørn vi heri har lagt
 Hver Drift skal du betænke
 Du løse kan dig ei med Magt
 Dog gaaer du uden Lænke
 Det ikkun er et Venskabs Baand
 Hvormed vi her dig binde
 Vi binder dig ei Fod ei Haand
 Men med en Silketvinde
 Hvad bunden er kan blive løst
 Saa kan du det og blive.

Kopi af begyndelsen til det originale brev.

Fra Slægtsgaardsarkivets gamle papirer

Niels Lindes Giftermaal med Karen Rosenkrantz fra Landting

Som lovet i sidste nr. bringer vi forfatteren Anders Kjellerups spændende artikel om herremanden Niels Lindes giftermål på herregaarden Landting mellem Holstebro og Skive.

Forfatterens forord:

»Da jeg i Skive Folkeblad gengav en Jagthistorie fra Landting 1717, hvis Afslutning førte til Niels Lindes Trolovelse med Karen Rosenkrantz, fik jeg Opfordring til at fremskaffe yderligere Oplysninger om, hvorledes det senere gik dem, hvilket jeg nu ser mig i Stand til at efterkomme.«

Niels Linde nedstammede fra en dygtig og anset Slægt. Faderen Chr. Linde efterlod sig en Stamme af udmærkede Børn, der alle fik store Godser og var dygtige Mænd. Den yngste af disse Sønner var Niels Linde som blev født 1678 og opkaldtes efter Morfaderen, Borgmester Niels Sørensen i Holstebro. Han fik en udmærket Opdragelse, først hjemme under en Hovmesters Vejledning, siden ved Universiteter i Tyskland, Holland og Frankrig; da han kom hjem igen, var han ikke blot en ung Mand med udmærkede Kundskaber - men ogsaa af Naturen begavet med ydre Fortrin, han havde saaledes en usædvanlig Legemsstørrelse, nemlig 78 Tommer høj, hvilket vist yderst sjældent forenes med Begrebet Skønhed. Hele hans Person var formet i den mest fuldkomne Harmoni i Forening med et smukt Ansigt, samt smukke og udtrykfulde Øjne, - dette gjorde ham da ogsaa værdig til det Tilnavn, de franske Damer gav denne deres Yndling, nemlig: »Den smukke Dansker.«

Det var vel derfor ogsaa saare naturligt, at Frøken Karen Rosenkrantz hin minderige Jagtdag paa Landting 1717, blev indtaget i ham, og som senere førte til deres Trolovelse. Anders Rosenkrantz som var en stolt gammel Adelsmand, nærede kun Ringeagt for den nybakte Adel, men da han alligevel syntes godt om Niels Linde, der i høj Grad besad den Egenskab at kunne gøre sig yndet, gav Anders Rosenkrantz snart efter sit Samtykke til deres Forening, uagtet den unge Mand var aldeles blottet for Aner.

Partiet var vel derfor ikke helt standsmæssigt - men, (»her var en adelig Frøken Rosenkrantz, der trængte til at faa sit Vaabenskjold opforgylt.«) og det maa antages, at Anders Rosenkrantz's slette Formuesforhold ogsaa har medvirket til hans Samtykke, og at Svigersønnens betydelige Formue har opvejet sin unge Adel.

Foruden Landting besad Anders Rosenkrantz ogsaa Gaarden Tirsbæk ved Vejle Fjord, hvor han yndede at opholde sig om Sommeren. Her holdt han den 23. august 1718 sin Datters Bryllup, og de store Sale genlød af de muntre Gæsters støjende Larm. En stor Sal i den venstre Fløj, havde otte Fag Vinduer

med meget brede Piller mellem disse, den var besat med Borde i Hesteskoform, og her var Brudeparret bænkedet tilligemed den nærmeste Slægt, medens Støj og Larm fra de tilstødende Værelser vidnede om, at den ene Sal hvor stor den end var, dog ingenlunde kunne rumme alle de indbudte Gæster. I Haven bænkedes alle de Fremmedes Tjenere og Gaardens Folk, og i Ladegaarden var der anrettet for Gaardens Bønder med Kone og Børn. Alle blev rigelig forsynet med Mad og Drikke, thi Anders Rosenkrantz vilde paa denne Dag se alle glade.

Da den første Skaal blev udbragt, tordnede de i Gaarden opstillede Kanoner og denne Hilsen gentoges ved hver af de efterfølgende, skønt Skaalerne var meget talrige. Da nu Solen sank og Taffelet var til Ende, udbragtes en Skaal for Brudens ældste Broder Junker Sten Rosenkrantz, og Kanoneren nede i Gaarden som vidste at denne nu vilde komme, havde i sin Glæde og Begejstring for den afholdte Junker, ladet Kanonerne lige til Mundingen, - alle Gæsterne for forfærdet op ved det drabelige Drøn, i bange Frygt for at en Ulykke var sket, og saaledes var det, to Kanoner var sprungen, og ikke mindre end fem af de tilstedeværende blev haardt kvæstede hvoraf de to døde straks efter. Da afløstes Glæden af Sorg, Selskabet brød op, stærk bedrøvet, og bange Anelser greb alle, thi en saadan ulykke ved en Lejlighed som denne, måtte naturligvis varsle noget ondt.

Fra denne Dag, hvilede en tung Haand over Tirsbæks Lykke. I bogen om Tirsbæk, angives, at Sagnet fortæller, at det var Junker Sten Rosenkrantz, som blev dræbt ved denne Lejlighed, et andet Sagn angiver, at han blev dræbt ved et Kaardestød under et Ophold i Paris, et tredje fortæller, at han døde af en hid-sig Feber paa Tirsbæk 11. Januar 1711, hvilket der er det rigtige, kan jeg ikke oplyse.

Nogen Tid efter deres Bryllup, overdroges Tirsbæk til Niels Linde, og Anders Rosenkrantz tog i nogle Aar stadig Ophold paa Landting. Saasnart Niels Linde var bleven Ejer af Godset, begyndte han straks at udfolde en betydelig Virksomhed og forbedrede og forskønnede efter yderste Evner, opførte nye Bygninger, anlagde smukke Haver, plantede Alleer, ombyggede Kirkerne der hørte under det betydelige Gods han blev i Besiddelse af, indførte ved disse et nyt og bedre Agerbrug, opbyggede ogsaa øde Bøndergaarde.

Flere Aar gik med virksom travlhed, og han fik Lejlighed til at vise, hvorledes han med Nytte havde besøgt fremmede Lande, og ingen af hans samtidige, kan siges at have overgaaet ham, hans Navn lød viden om, over hele Landet, og naar man saa en smuk velholdt Gaard eller Kirke, en herlig skyggefuld Alle, eller en med Pragt og Smag anlagt Have som tilhørte Niels Linde, da kunde man være sikker paa, at det skyldtes hans Dygtighed.

Saaledes henlevede Niels Linde sine Dage i gavnlig Virksomhed, men samtidig havde han store huslige Sorger. Hans ældste Søn Anders Linde, døde tidligt og den anden Christen, som saaledes blev hans eneste Barn, viste sig fra Barndommen af, som ganske fjollet, hvilket ulykkeligvis tog til med Aarene, trods al den Flid Forældrene gjorde sig med ham, og de dueligste Lærere til hvis Vejledning han blev overgivet.

Det var en overtroisk Tidsalder, saa det var ikke underligt, at man paa Almuens Vis, forklarede den besynderlige Kendsgerning, at saa kloge Folk havde en saa taabelig Søn. Sagnet fortæller, at da de havde ladet Sønnen være udøbt i længere Tid end sædvanligt, måtte det være Troldfolk som havde faaet Magt over det, og forbyttet Barnet, og saaledes maatte være en Skifting, derfor blev Drengen ogsaa dummere og styggere, jo ældre og større han blev, og aldrig havde man saa tydelig kunnet se paa noget Menneske, at det var en Skifting som ikke stammede fra kristne Folk, som man kunde se det paa Junker Chr. Linde.

Hvorledes nu end Sammenhængen kunne være, saa var det sikkert nok, at Chr. Linde ikke kunde anses for at have fuldt Menneskeforstand, men var og blev fjollet eller taabelig. »Han var saadan«, fortalte de gamle, at han tit gik ud i et Kjør eller en Mødding lige til Armene, uden at han selv viste af det, saa Karlene maatte trække ham op, hvilket med faa Ord er den bedste Skildring af hans Tilstand.

Hans Moder Karen Rosenkrantz døde i Aaret 1736 og mange mente, at det var af Sorg over Sønnen, og kort efter i Maj samme Aar, maatte ogsaa Niels Linde bukke under for den Svagheit han i længere Tid havde lidt af. Da han laa paa sit Dødsleje, kaldte han sine tvende Brødre og sin Svoger til sig, og formaadede dem til at overvaage deres Slægtninges Ve og Vel, derpaa søgte han endnu at give Sønnen nogle gode Leveregler, men det endfoldige Blik, hvormed den unge Mand hørte paa Faderens sidste Ord og den uklare Forestilling han øjensynlig havde om alt det der foregik, viste ham tydelig nok hvor liden Frugt han kunde vente af sine Formaninger.

Niels Lindes Jordefærd blev holdt med al brugelig Pragt, og et talrigt Følge ledsagede Kisten, som de sørgende Bønder bar fra Gaarden til Sognekirken - men den afdøde havde ogsaa været dem en god og Kærlig Husbonde og sorgfuld viste ham den sidste Tjeneste. Kisten blev nedsænket i Familiebegravelsen under Koret, og blev stillet ved Siden af sin Hustrus.

Anders Kjellerup.

Velkommen til nye medlemmer . . .

Skoleinspektør
Ove Trosbjerg
Egesvinget 7
4243 Rude

Gdr.
Inger og Mogens Jensen
Vindbyholtvej 19
Vindbyholt
4640 Fakse

Gdr.
Myrtha og Claus Jørgensen
Knud Skovvej 5
6100 Haderslev

Gdr.
Henny Birgit og
Svend Aage Kristensen
»Skindbjerg«
Skindbjergvej 2
9330 Dronninglund

Proprietærer
Thordis og Aksel O. Bendtsen
»Spejlsbygård«
Spejlsbygårdsvej
4780 Stege

Fru
K. M. Skovgaard
Finkevej 8
6900 Skjern

Gdr.
Esper-Sørensen
Dølbyvej 138
7800 Skive

Proprietær
Aksel Kirketerp
»Rännovsholm«
Guldagervej 404
9800 Hjørring

Gdr.
Chr. Søndergård
»Søndergård«
Engvej 19
9700 Brønderslev

Proprietær
Poul Frederiksen
»Sneverhold«
Hellum
9740 Jerslev

Gdr.
Gerda og Jens E. Drivsholm
Toftegaard
Pilegårdsvej 195
9480 Løkken

Gdr.
Peter Andreassen
»Boller«
Vennebjerg
9800 Hjørring

Slægtsgaardsforeningens rejser 1984

går 15.-22. juni til Gudbrandsdalen i Norge
og 15.-19. september til Bornholm

(Nærmere om den sidste rejse i næste nr.)

Jens og Anna Jensens fond...

udlåner penge til unge landmænds etablering, også ved generationsskifte. Årlige ydelse uden kurstab for tiden 12 procent, hvoraf 9 procent er rente. Henvendelse til:

Proprietær Bent Bjergskov, Rosenlund, Rynkeby, telefon (09) 39 13 17.

Henvendelse til fonden skal være indsendt senest 1/6 eller 1/12 hvert år.

Skaf foreningen nye medlemmer

Undertegnede foreslår, at følgende får tilsendt materiale om
Dansk Slægtsgårdsforening og opfordres til at indmelde sig i foreningen:

Titel

Titel

Navn

Navn

Postadresse

Postadresse

den

19

Underskrift

Ønsker man ikke at klippe i bladet, kan forslag indsendes til sekretariatet på alm. postkort.

Slægtsgårdsarkivet meddeler nye priser:

Første undersøgelse kr. 150,-
Ønskes yderligere undersøgelser
aftales pris med arkivaren.
Folketællingsundersøgelse kr. 60,-

Alle medlemmer
bør have . . .

Fås på sekretariatet,
hos redaktøren samt
hos kredsformændene.
Pris 20 kr.

Det ny emblem

Vi skaffer penge til gårde.

København: Jarmers Plads 2
1590 København V. Tlf. (01) 12 53 00

Århus: Åboulevarden 69,
8100 Århus C. Tlf. (06) 12 53 00

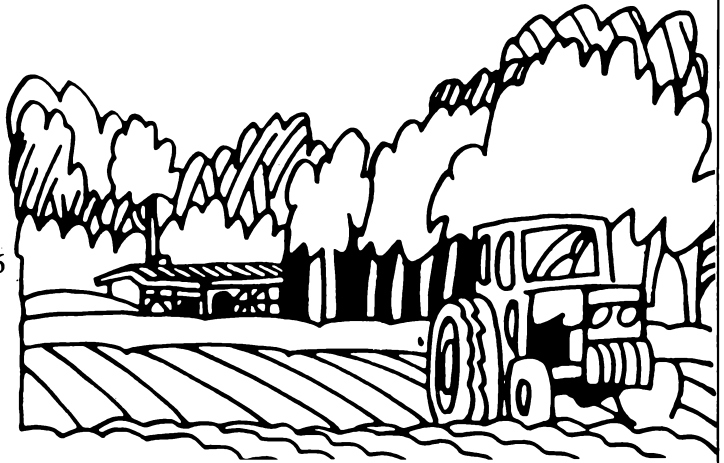
Herning: Viborgvej 1,
7400 Herning. Tlf. (07) 12 53 00

Afd. kontor i Ålborg: Algade 38,
9100 Ålborg. Tlf. (08) 12 53 00

Afd.kontor i Odense: Jernbanegade 16
5000 Odense. Tlf. (09) 12 53 00

Kreditforeningen Danmark

Enhver
SLÆGTSGAARD
værner om sin
historie

*

Slægtsgaards-
diplomet
fortæller om de
mænd og kvinder
der skabte historien.

*

DIPLOMET
erhverves gennem
Slægtsgaardsarkivet.

Skattemæssig rådgivning
Økonomisk rådgivning
Selvangivelser
Generationsskifte
Vejledning ved
ejendomsbønder
Regnskab og revision

Speciale: Landbrugsregnskaber
- 20 års erfaring.

Regnskabsfirmaet

K. POULSEN WINTHER

Agronom - Buen - 9800 Hjørring

Tlf. (08) 92 52 88 Privat: (08) 99 83 22

Vi værdsetter danske landbrug

Kreditforeningslån til investeringer, generationsskifte og andre formål optages i Forenede Kreditforeninger og i Jyllands Kreditforening.

Og det er ikke nogen tilfældighed, at det er sådan. Gennem mange års arbejde med vurdering af dansk jord har vi fået et erfaringsmateriale, der kommer dansk landbrug til gode hver eneste dag.

Derfor er De sikker på faglig ekspertise og solid dømmekraft, når De låner i kreditforeningen – og det gør hovedparten af de danske landmænd.

Lånegrænse

De kan optage lån inden for 45% af ejendommens kontante værdi, og besætning og driftsinventar kan medbelånes.

Traditionelle lån

Traditionelle lån er lån, hvor ydelsen er konstant gennem hele lånets løbetid. Disse lån kan optages til alle formål.

Løbetiden er maksimalt 30 år.

Indekslån

Lån til nyopførelse samt om- og tilbygning af landbrugsejendomme, herunder stuehuse, kan ydes som indeksslån.

Løbetiden er maksimalt 30½ år.

Ydelsen på indeksslån er mindre end på traditionelle lån i starten og større senere hen. Ydelse og restgæld på indeksslånet vil blive reguleret to gange årligt på basis af den halv-årlige procentvise ændring i nettoprisindekset.

Tal med kreditforeningen

Men de nøjagtige oplysninger om Deres lånemuligheder får De ved at ringe til kreditforeningen eller ved at henvende Dem til en af vore landbrugsdyndige vurderingsinspektører.

Har De lyst til at læse nærmere om låne-reglerne, kan De bestille vor landbrugs-brochure, der fremsendes fra dag til dag.

I Jylland

**JYLLANDS
KREDITFORENING**

6100 HADERSLEV - Astrupvej 13 - Tlf. (04) 52 70 00
6950 RINGKØBING - Herningsvej 3 - Tlf. (07) 32 01 11
8800 VIBORG - Set - Mathusgade 1-3 - Tlf. (06) 62 33 33
9100 AALBORG - Boulevarden 43 - Tlf. (08) 12 38 77
8260 ÅRHUS-VIBY J - Kongsgårdsvej 6 - Tlf. (06) 14 88 00

- og på øerne

**FORENEDE
KREDITFORENINGER**

Fynsområdet:
Mageløs 2, Postboks 343,
5100 Odense C - Tlf. (09) 11 77 77

Området øst for Storebælt:
Otto Mønstedts Plads 11, Postboks 333,
1503 København V - Tlf. (01) 15 34 34